

YAYIN TANITIMI / BOOK REVIEW

Activating China: Local Actors, Foreign Influence, And State Response

Alişan BALTACI*

Künye: MATSUZAWA, S. (2019), *Activating China: Local Actors, Foreign Influence, and State Response*, Londra: Routledge Taylor & Francis Group, 171 sayfa.

Kitap Yazarının Biyografisi

Setsuko Matsuzawa, Wooster Üniversitesi'nde (The College of Wooster) Doğu Asya Çalışmaları, Antropoloji ve Sosyoloji alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Doktora derecesini Kaliforniya Üniversitesi'nde Sosyoloji alanında almıştır. Başlıca araştırma alanları; Toplumsal Hareketler, Çevre Sosyolojisi, Kalkınma, Hukuk, Ulusötesi ve Küresel Sosyoloji ve Doğu Asya Toplulukları'dır (Çin ve Japonya). Sosyoloji, Küreselleşme ve Güncel Çin Toplumu ile ilgili dersler vermektedir. Japonya ve Çin ile ilgili olarak yapmış olduğu ırkçılık, kadın hakları ve hareketleri, çevre koruma hareketleri, devlet-halk ve küresel aktörlerin ilişkileri gibi araştırmalarıyla dikkat çekmektedir.

GİRİŞ

Kitap, Çin'de sosyal ve çevresel konularda faaliyet gösteren uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) etkilerini örnek vakalar üzerinden incelemektedir. Bu incelemede Çin'deki sivil yerel aktörlerin, uluslararası STK'lar ve Çin Hükümeti'nin süreçleri ele alış ve algılayış şekline odaklanılmaktadır. Yazar, nihayetinde uluslararası STK'ların yerel girişimlerinde sürecin büyük ölçüde yerel aktörlerin ve işbirlikçilerin takındığı tavır ile şekillendiğini ileri sürmektedir. Çalışmanın temasını Çin'in Yabancı STK'ları düzenleyen 2017 Denizaşırı Yasası ve 2012'den bu yana Xi Jinping'in liderliği altında yabancı nüfuza yönelik devlet retoriğinin yeniden canlanmasından alan Matsuzawa, küresel projelerin

* Dr, Yüksek İhtisas Üniversitesi, alisanbaltaci@yiu.edu.tr, ORCID: [0000-0002-3280-405X](https://orcid.org/0000-0002-3280-405X)

yerel aktörler tarafından sık sık ve önemli ölçüde güncellendiği sonucuna varmaktadır. Eser, Çin Halk Cumhuriyeti'nde devletin uluslararası STK'lara bakış açısını aktaran sınırlı kaynaklardan biri olması hasebiyle dikkate değer görülmektedir.

İnceleme ve Değerlendirme

“Activating China: Local Actors, Foreign Influence, and State Response” (Tr. Çin'i Harekete Geçirmek: Yerel Aktörler, Yabancı Etkisi ve Devletin Tepkisi) 2019 yılında Routledge Taylor & Francis Group tarafından yayınlanmış olup 7 bölümden ve 171 sayfadan oluşmaktadır. Kitaptaki bölümler sırasıyla şunlardır:

1. Kapının eşiğindeki şeytanlar: Çin ve "yabancı etkisi"
2. Küresel söylemler ve Çin'de STK'ların gelişimi
3. Çin'in sınır hattı taşrasında gelişme: Yunnan
4. Ford Vakfı'nın yoksulluğu azaltma projesi: Katılımcı söylemin istenmeyen sonuçları
5. Nu Nehri hidroelektrik barajına karşı STK aktivizmi: Ulusötesi aktivizmin yatay dinamikleri
6. Olağanüstü yerleri kurtarmak: Çin'in ilk ulusal parkının ironisi
7. Sonuç: Ulusötesi aktivizmde yerel aktörler

Kitap, Wooster Koleji'nde Güney Asya Çalışmaları, Antropoloji ve Sosyoloji bölümlerinde Doçent Doktor olarak çalışan Setsuko Matsuzawa tarafından yazılmıştır. Yazarın ilgi alanları sosyal hareketler, çevre sosyolojisi, kalkınma, hukuk, uluslararası ve küresel sosyoloji, Doğu Asya toplumlarıdır. Başlıca araştırma alanıysa Doğu Asya'daki çevresel aktivizmdir. Yazar bu eserinde Çin'deki sivil toplum örgütlerinin tek parti hükümetiyle arasında yaşananları güneybatıda bulunan Yunan'da yaşananlar üzerinden irdelemektedir. Bunun sebebi Yunnan Arazi Yönetimi Projesi'nin Çin'deki ilk katılımcı proje olarak kabul edilmesidir. Bu projeye dahil olan akademisyenler ve yerel aktörlerin uluslararası ortaklarıyla aynı kalkınma dilini konuştukları ve atılımları gerçekleştirdikleri de eserde belirtilmektedir.

Yazar bu çalışmada uluslararası *“Sivil Toplum Kuruluşlarını”*, *“Sınır Ötesi Savunuculuk Ağları”* (SÖSA) kavramı içerisinde ele almaktadır. Bu kavram, literatüre Keck ve Sikkink'in 1998'deki çalışmalarıyla girmiştir. SÖSA'lar çoğunlukla insan veya kadın hakları gibi unsurların savunulması amacıyla kurulmaktadırlar. Ağdaki üyeler arasında meydana gelen iletişim ve görüş alışverişi neticesinde ortak değerlerin paylaşılması ve yayılması kolaylaşmaktadır. SÖSA çoğunlukla yerel bir

aktörün veya sınır ötesi STK'nın bir söylemi bir yörede gündeme getirmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Yazar, bu çalışmasında konuyu kronolojik bir zemine belirli bir mantık sistematiğiyle oturtmak için öncelikle tarihsel süreçlere değinmektedir. Bu aşamada Çin'de yerel STK'ların ortaya çıkışı, uluslararası STK'ların Çin'de faaliyetlerine başlamaları ve bu süreçte yerel aktörlerle Çin Hükümeti'nin konuya bakış açısını ortaya koymaya çalışmaktadır. Her ne kadar mantık çerçevesine uygun bir tasarım kullanılmış olsa da olayların akışı tam bir kronolojik akış halinde ilerlemediğinden okuyucuda bir kafa karışıklığına sebep olabilmektedir. Fakat bölüm sonlarında aktarılan özetler bir nebze olsun bu karışıklığın giderilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca kitap dinamik bir süreci ele aldığından işlenen konunun hem geçmişten bugüne gelen etkileri hem de bugünden geleceğe olası yansımaları devamlılık arz edecek türdedir.

Diğer taraftan kitapta bazı konuların yeterince irdelenmediğini de söylemek yerinde olacaktır. Örneğin STK'lar tarafından gerçekleştirilen eylemler ve merkezi hükümetle ilişkileri çalışmada yeterince işlenememiş, bu sebeple Çin Hükümeti, STK'ların her türlü itirazına boyun eğer durumda lanse edilmiştir. Benzer şekilde projeye dâhil olan yerel ahalinin olaylara fiili olarak ne şekilde dâhil olduğu, hükümet-STK anlaşmazlıklarında kimden taraf olduğu da kitaptaki malumattan anlaşılabilir değildir. Bir diğer önemli husus ise sivil aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin oldukça yüzeysel bir şekilde imza toplama, konferans düzenleme gibi içeriği kapalı bir şekilde aktarıldığı, bunların sonuçları ve altında yatan motivasyonların yeterince irdelenmediği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen sivil eylemlerin gücü yayın içerisinde oldukça silik kalmakta; bir yerel hareketten ziyade ulus ötesinden gelen bir STK'nın münferit bir girişimi gibi görünmektedir.

Kitaptan Notlar

Son 40 yılda Çin her ne kadar dünyanın 2. Büyük ekonomisi haline gelmişse de Yunnan bölgesi genel itibariyle fakir bir iç bölge olarak kalmıştır. Bu durum 2014 İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde bölgenin 32 eyalet içinde sondan ikinci olmasıyla da tescil edilmiştir. Bölge, Çin'deki en geniş etnik azınlığın yaşadığı yerdir. Bölgenin %94'ü dağlık arazidir. Bölgedeki ilk çevresel STK girişimlerinin 2001 yılında başladığı bilinmektedir. Yerel ahali Yunnan'ı Çin'in bir parçasından ziyade Çin ile Güney Doğu Asya ülkeleri arasında bir köprü olarak değerlendirmektedir. Bölgenin zenginleri çocuklarını Tayland'da bulunan uluslararası okullarda eğitime göndermektedir. Bölgedeki azınlıkların komşu ülkelerle aralarındaki tarihsel bağ da sürmektedir.

Bölge eski Güney İpek Yolu'nun da üzerindedir. Çin hükümeti de bölgeyi uzun yıllar coğrafi, ekonomik ve politik olarak uzak uçta görmüştür. Hükümet bölgeyi büyük bir etnik kültür coğrafyası olarak tanımlamakta ve Çin'in uç bölgesi olarak gelişmesi için çabaladığını ifade etmektedir. Bölge genel itibarıyla çay ve tütün gibi yeşil ekonomiye ve madencilik gibi yer altı kaynaklarına dayalı bir gelişim gösterme eğilimindedir. Ayrıca bölgenin yabancı STK'lar ile iyi ilişkiler geliştirdiği ve bu aktörlerin de ilgisini çektiği bir gerçektir. Diğer taraftan yabancı yatırımcılar da geçmişte bölgeyi coğrafi güçlüklerinden dolayı cazip görmemekteydiler. 1999-2009 yılları arasında bölgenin Yurtiçi Hasıla düzeyi ülkenin genel yükseliş eğiliminden daha fazla artmamıştır. 2000-2016 yılları arasındaysa bölgeye 1 milyar USD civarında bir hükümet yatırımı yapılmıştır. Böylece Doğu Kalkınma Projesi hükümetin bölgede gücünü tesis etmesine de yardım etmiştir. Diğer taraftan bu proje ile doğal kaynakların kontrolünü elinde bulunduran bölgedeki azınlıklar ise bu imkânlarını da kaybetmişlerdir.

Yunnan bölgesinde Çin Hükümeti tarafından gerçekleştirilmek istenen hidroelektrik santralleri projesi, hem bölge halkının tepkisine sebep olmuş hem de bölgede uluslararası STK'ların faaliyette bulunabilmesi için bir zemin oluşturmuştur. Nu Nehri hidroelektrik baraj projesi 13 barajdan oluşmaktadır. Eğer proje tamamlanabilmiş olsaydı bunun pek çok kültürel ve ekolojik etkileri olması kaçınılmazdır. 2003 UNESCO dünya mirasları arasında da yer alan bölgede bahsi geçen baraj projesi gerçekleştirilebilseydi, 50.000 kişi zorunlu olarak başka yerlere iskân edilmek durumunda kalmış olacaktı. Proje 2003 yılında yerel Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu tarafından onaylanmış ve nihai karar için devlet konseyine gönderilmiştir. Fakat 2004 yılında çevreci gruplar ve akademisyenler tarafından ortaya çıkan itirazlar neticesinde Başkan Jiabo geçici olarak projeyi rafa kaldırmıştır. Yerel idare ise bölge halkının ve akademisyenlerin aksine bu projenin bölgenin kalkınması için tek yol olduğunu düşündüğünden bu karardan hoşnut kalmadığını ifade etmiştir. Projeye yönelik itirazlarda 1996 yılında Pekin'de kurulan Yeşil Dünya Gönüllüleri ve 2002 yılında Yunnan'da kurulan Yeşil Su Havzası girişimi önemli rol oynamıştır.

Bölgede faaliyet göstermiş olan iki önemli uluslararası STK "*Doğa Koruma Vakfı*" (TNC) ve "*Ford Vakfı*" (FV). Bunlar her ne kadar hükümet tarafından desteklenmiş ve davet edilmişse de çalışmalarını başarıyla tamamladıkları söylenememektedir. Bu başarısızlıklarda hükümet ve temsilcileriyle yürütülen süreçlerdeki yatay ve dikey hiyerarşilerdeki olumsuzlukların etkisi önemli bir rol oynamıştır. FV projesinde akademisyenlerin kendilerini birer kalkınma aktörü olarak

konumlandırmaları buna örnek olarak verilebilir. TNC'nin çalışmasında ise yerel idarenin ekonomik faydayı doğanın korunmasından daha fazla önemsemesi başarısızlığın temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan uluslararası STK'lara yönelik olarak Çin Hükümeti'nin çıkartmış olduğu kanunlar, ülke idaresinin bu tür yapılara yönelik genel yaklaşımını da gözler önüne sermektedir. Hükümetin genel itibarıyla bu türlü yapılara bakış açısı hükümetin projelerine olası katkıları üzerinden şekillenmekte ve kalkınmaya yönelik beklentiler bu konuda belirleyici olabilmektedir. Ayrıca bazı devlet yetkililerinin Yunnan Nehir Projesini bölge açısından iktisadi kalkınma ve gelişme için bir araç olarak görmesi sebebiyle zaman zaman TNC'nin yalnız kaldığı da kitaptaki anlatımlardan anlaşılmaktadır. Diğer taraftan her türlü değişimde ortaya çıktığı gibi bu girişimde de çeşitli direnç noktaları ortaya çıkmıştır. TNC'nin doğa bilimlerine dayanan yaklaşımı Çin tarafında yerel idarenin ekonomik beklentileriyle karşı karşıya gelmiş ve anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Dolayısıyla TNC'nin planlama aşamasında paydaş katılımı, kültürel farklılıklar, ortak iş yöntemi gibi konuları atlamış olması uygulama aşamasında sıkıntılara sebep olmuştur denebilir.

Sonuç ve Tartışma

Yazar, konuyu ele alırken genel bir Çin bakış açısıyla değerlendirmelerini yapmış; STK'ların uluslararası arenada benzer faaliyetleriyle Çin'deki durumu mukayese etmemiştir. Bu sebeple çalışmanın objektifliği veya yaşanan olayların bütün uluslararası STK'lar için benzer şekilde mi olduğu ya da Çin vakasının özeli mi olduğu açısından bir soru işareti doğmaktadır. Fakat buna rağmen konuya dair genel çerçevenin çizilmesi, konunun paydaşlarının tutumları, süreç yönetiminde karşılaşılabilecek olası sorunlar ve bunların aşılması ile ilgili önemli doneler de içermekte; konuya vakıf olmayan okuyucular için kabul edilebilir düzeyde bilgi sunmakta ve gelecekte bu konuda yapılabilecek olası akademik çalışmalar için de bir zemin oluşturmaktadır.

Diğer taraftan çok uluslu girişimlerde girişimin icra edildiği ülkenin kültürü ve devlet anlayışının oldukça belirleyici olduğu da kitapta vurgulanan bir diğer önemli husustur. Özellikle Çin devletinin yabancı orijinli STK'lara şüpheyle yaklaşması ve bu sebeple fazla kontrolcü ve müdahaleci olması da kitapta dikkat çeken bir husustur. Her ne kadar paydaş sayısı çok gibi görünse de paydaşların güç ağırlıklarının bu kitap özelindeki vakada eşit dağılmadığı ve bu sebeple girişimin arzu edilen çıktılarını üretmediği de dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu türdeki uluslararası çok paydaşlı girişimlerde stratejik planlamanın kültürel

farklılıkların ve devletlerin yönetim biçimlerinin etkisinin dikkate alınarak yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.